

УДК 330.3

В.В. БІЛОЦЕРКІВЕЦЬ, кандидат економічних наук, доцент
Національної металургійної академії України

МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ АВАНГАРДНОЇ ЕКОНОМІКИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті розкриваються особливості авангардної економіки на сучасному етапі її еволюції, визначається специфіка механізму її розвитку.

Ключові слова: механізм розвитку, авангардна економіка, нова економіка, інновації, технології.

Вступ. Останніми десятиліттями в економіках розвинутих країн відбулись грандіозні зміни, результатом яких стало значне посилення позицій авангардної економіки. Саме її динаміка стала головною детермінантою траєкторій національного економічного розвитку. Зрозуміло, що така зміна статусу авангардної економіки відбулась не раптово, її піднесення мало поступовий характер. Тож і передчуття наближення тектонічних змін у соціально-економічному просторі вперше з'явилися ще наприкінці 30-х рр., охопивши лише до 70-х рр. XX ст. значну частину наукової спільноти країн Заходу. Вони справдились після досягнення авангардною економікою реперної точки у своїй еволюції у середині 1970-х рр., отримуючи все більш переконливе втілення на онтологічному рівні, починаючи вже з другої половини 1980-х рр. Катехічне несприйняття змін, заперечення настання нової реальності, її епістемологічна дифамація за умов, коли верифікація нової дійсності вже не становить особливих труднощів, стають все менш продуктивними в епоху відбування низки радикальних трансформацій в системі економічних координат.

Постановка завдання. Експансія авангардної економіки в усіх її проявах набула фронтального характеру, ставши невід'ємною складовою життя сучасної людини. Тож не дивно, що численні розробки останніх років присвячені проблемам становлення та розвитку цього відносно нового феномена –

нової, або авангардної економіки [1, 2, 3, 4, 5]. Робота в цій царині економічної науки виявилась досить плідною, і дослідники змогли визначити як низку ознак нової економіки, сфокусувавши увагу в першу чергу на підвищенні продуктивності праці та посиленні інтенсивності впровадження інновацій, так і розкрити перспективи її подальшої еволюції. Проте унікальні особливості третього етапу генезису авангардної економіки, специфіка реалізації його механізму багато в чому залишились поза зоною інтересів наукової спільноти, що потребує інтенсифікації дослідницьких зусиль саме за цим напрямом.

Результати дослідження. Синергетичний ефект від синхронного загострення, починаючи з 70-х рр. XX ст., ресурсно-сировинних викликів та ескалації демографічно-депопуляційних проблем в економічно розвинутих країнах виявився надзвичайно потужним. Неможливість трактування його причин та наслідків на рівні випадкових констеляцій окреслила межі дотримання узвичаєної траєкторії руху та багато в чому детермінувала перехід авангардної економіки до етапу розвитку. Саме остання виходить на авансцену сучасної економічної реальності, набуваючи статусу драйвера економічного зростання та розвитку.

Такий перехід визначив неспроможність акторів-продуцентів розв'язати наростаючий дисбаланс у парі «виклик – відгук» звичними та усталеними засо-

бами, рекомбінації паттернів креативності, реалізовані за рутинними схемами, виявлялись неадекватними вимогам нового часу. Відхід же від них знаменував крах традиційних підходів, вимагаючи кардинальних змін у поведінці акторів-продуцентів, відповідно до об'єктивної еволюції поведінки акторів-консуматорів, що детермінувала на агрегованому рівні зміни в їх споживчих уподобаннях. Значне зниження інтенсивності потреб консуматорів у благах, що входять до базових споживчих наборів, в умовах майже повного їх задоволення, зростання питомої ваги таких задоволених споживачів зрілого віку при одночасному скороченні частки молодих споживачів, потреби яких ще недостатньо насичені, потребувало від продуцентів відмови від орієнтації на масове виробництво уніфікованої продукції для однорідних споживачів.

При цьому формальний перехід до виробництва диверсифікованої продукції на основі імітації відмінностей без їх дійсної генерації, створюючи фантом авангардної економіки, ставав фіктивним, знаходячи досить швидко викриття з боку споживачької аудиторії. Подібна квазіавангардизація продукції без її справжньої «сталої» авангардизації на рівні виробництва нових благ та суттєвої трансформації їх споживчих атрибутів набувала вираження в утворенні нових дисперсних субмножин авангардного в просторі традиційного, ризомний характер яких виявлявся дещо сумнівним, що обумовлювало майже миттєве їх локальне поглинання традиційним з втратою авангардного статусу. Така субмножина фактично є субмножиною авангардного, що миттєво закривається. Варто зазначити, що в цьому випадку не відбувається ані трансформація, ані тим більше розширення статичної субмножини авангардної економіки – пертурбації охоплювали субмножину традиційної економіки, де новоявлені підмножини псевдонового (авангардного лише в момент появи) замінювали підмножини псевдостарого, сприймаючись акторами-консуматорами у ролі вже давно узвичаєного.

На нашу думку, недостатньо плідним за цих умов буде й обрання стратегії, що передбачає концентрацію зусиль на генерації та впровадженні продуктових інновацій. Надто посилюється конкуренція між виробниками [6, 7] і надто доскіпливими та вимогливими стають споживачі, аби спирання на узвичаєну технологію виробництва дозволило продуценту, що обрав подібний шлях оновлення, не тільки посилити, а хоча б утримати здобуті раніше ринкові позиції. У нових реаліях стратегія маніпуляції продуктовими модернізаціями в межах однієї уже усталеної технологічної ризику, або навіть їх ризосоми, стає небезпечно уразливою. Запропонувати на базі останніх споживачам нові товари й послуги, які б викликали у них зацікавлення, достатнє для такої корекції споживчих уподобань, що отримала б унаочнення на рівні запитів, навряд чи можливо.

Більш перспективною за цих умов виглядає стратегія створення нової технологічної ризику і подальшої генерації на її базі лінійки продуктових інновацій. Обрання подібного шляху означає суттєве зміщення акцентів в еволюції авангардної економіки. Так, під час етапів становлення та функціонування авангардної економіки головний наголос робився на продукуванні нових благ, консумаційні атрибути яких мали б дозволити споживачам більш повно та глибоко задовольнити власні потреби. При цьому розробка нових технологій і їх впровадження відігравали лише другорядну, допоміжну роль, формуючи підґрунтя створення таких необлаг. Перехід же до третього етапу еволюції авангардної економіки детермінує необхідність фокусування зусиль виробника в першу чергу на процесних інноваціях. Слід зазначити, що новостворена завдяки цьому технологічна ризома найімовірніше матиме недовгий життєвий цикл, оскільки в умовах перманентних змін вона швидко буде замінена іншою – новішою, більш ефективною та/або перспективною. Проте її поява (за умови адекватності її консумаційних втілень споживчим запитам) надасть змогу актору-продуценту

запропонувати споживачам досить довгий перелік як диверсифікованих базових необлаг, так і їх інваріантів. Тим самим для продуцента, що опанував цю ризому, складаються передумови для локального виходу із стагнаційної пастки спадаючої АРС.

Виникнення нової технологічної ризоми та можливе становлення на її основі нової ризосоми імпульсують як трансформацію динамічної неоекономічної субмножини, так і її розширення, нарощування ареалу охоплення та питомої ваги. Більш того, нові технології «не являють собою ізольовані, відособлені потоки. В цілому ряді випадків вони пов'язані та збагачують одна одну» [8]. При цьому величезну роль починає відігравати не тільки вихід на ринок з реально створеною новою технологією, а, навіть, сама потенціальна можливість цього, обіцянки виробників та сподівання споживачів щодо її появи [9]. Опанування ж цієї технології [10] чи набору споріднених з нею технологій іншими виробниками сприятиме подальшому зростанню обсягів випуску авангардно-економічної продукції. В умовах гострої конкурентної боротьби між ними реалізація подібного сценарію поширення технологій видається неминучою. За нових реалій механізм розвитку авангардної економіки набуває специфічних рис, що в схематичному вигляді відображає рис. 1.

Слід зазначити, що міграція рушія-каталізатора авангардно-економічних перетворень із сфери продуктивних нововведень до технологічних, його нове перевтілення в іншій іпостасі не відбуваються дискретно — вони мають поступовий, часом дифузний та ітераційно-коливальний характер. Р. Баррас одним з перших звернув увагу на зміну такого рушія-каталізатора, на закріплення в сучасних умовах первинного статусу саме за технологічними змінами, запропонувавши модель зворотного продуктового циклу [11]. На його думку, прирісні процесні інновації створюють базу для генерації радикальних технологічних розробок, на основі яких вже продукуються нові товари та послуги із кардинально

зміненими наборами споживчих атрибутів.

Проте теза щодо первинності поліпшуючих технологічних модернізацій стосовно радикальних викликає певний скепсис. Так, прикладні аплеті інформаційних технологій, використовуючи приклад дослідника, що отримували впровадження в банківських системах економічно розвинутих країн у 1960–70-х рр., мали поліпшуючий, інноваційно-прирісний характер, але для тих локалізацій економіки, де вони зародились. Сучасний науково-технічний прогрес багато в чому знімає атрибут галузевої приналежності з фундаментальних технологічних розробок, надаючи можливість поліальтернативного їх подальшого розвитку, застосування у своїх варіаціях у різних галузях [8].

Тож ретериторизація інформаційних технологій в інших локалізаціях призвела до формування нових густин авангардної економіки в економічному просторі, виникнення нових, до того не існуючих авангардно-економічних ризом та ризосом. Інновації, прирісні для військово-промислового комплексу, отримували статус радикальних у своїх втіленнях у банківській системі, і лише їх нащадки набували вже ознак поліпшуючих. Ефект резонансу, іманентно властивий моделі Р. Барраса, хоч і є цілком вірогідним з огляду на визначну роль мікрофлуктуацій в автопоетичних утвореннях, але в цьому випадку не спостерігається.

Одночасно слід зазначити, що експансія авангардно-економічної субмножини відбувалася нелінійно — впровадження аплетів інформаційних технологій не тільки підвищувало ефективність виробництва (досягнення якої до того ж не є обов'язковою в умовах модернізаційної вимушеності їх реалізації), але й створювало простір для формування на їх базі нових з точки зору споживача товарів і послуг. Наслідком цього у випадку появи консумаційно привабливого блага, була генерація на його основі цілого букету інваріантів з подальшою дифузією елементів новоутвореної ризо-

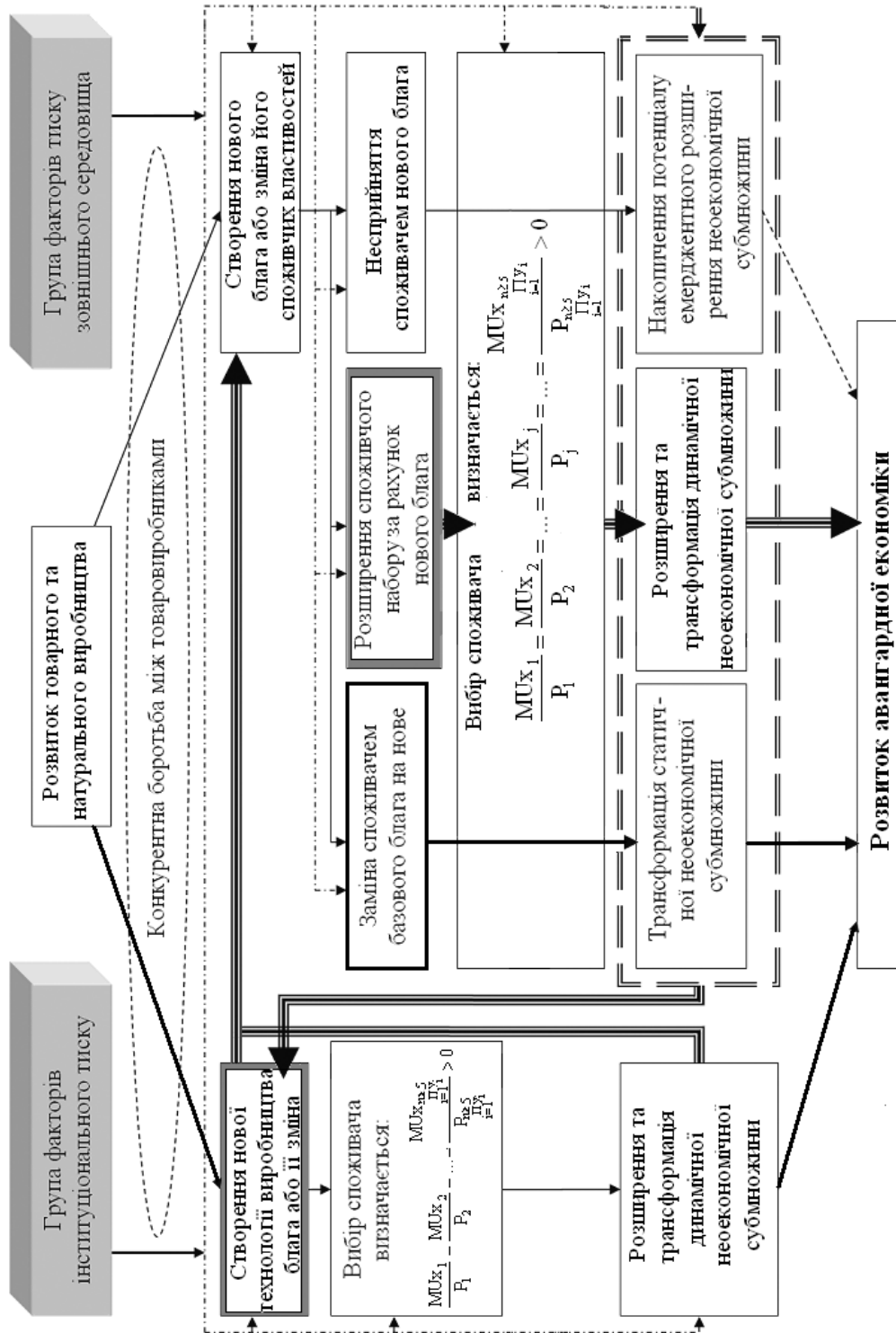

Рис. 1. Механізм розвитку авангардної економіки

соми в нові локалізації, позначеної на-ростанням незбалансованістю техноло-гічного поступу – як результату емер-джентного розвитку за окремими на-прямами з одночасною стагнацією за ін-шими – в консумаційному аспекті зараз незатребуваними.

Виступивши ініціаторами розши-рення та трансформації авангардно-економічної субмножини за технологіч-ним напрямом, такі нові технології не тільки не обмежували, але й створювали передумови для її перетворення та роз-ширення за консумаційним напрямом. Дослідження Ж. Пізано та С. Уїлрайта, проведені на базі даних найбільш науко-ємних галузей економік Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки, надають переконливі докази на користь цього [12].

З іншого боку, не можна нехту-вати важливістю технологічних розро-бок, їх процесних втілень і в часи відбу-вання попередніх етапів еволюції аван-гардної економіки. Дійсно, багато в чому саме вони виконували подвійну, підтримуюче-конститууючу функцію (од-ночасно сприяючи появі благ, необхід-них для задоволення мінливих потреб споживачів, та коридоризуючи напрями модифікації таких благ відповідно до технологічно-ресурсних обмежень) в умовах становлення та функціонуван-ня авангардної економіки, забезпечую-чи рух за висхідними трендами еконо-мічного розвитку. Одним з перших зак-центував увагу на їх значенні видатний австро-український вчений Й. Шумпер-тер [13]. Він, зокрема, зазначав, що без таких інновацій «картина економіки ... буде залишатися з року в рік незмінною» [13], отже її авангардизація, формуван-ня статичних та динамічних неоеконо-мічних субмножин так би і не відбулись, отримавши вираження лише на рівні потенцій, а не реальності. Втім, місце й роль технологічної складової в проце-сі еволюції авангардної економіки змі-нювались як локально в темпорально-просторових розрізах на рівні ризом, ри-зосом, їх коаліцій та альянсів, так і гло-бально – на рівні її етапів.

Так, якщо під час етапів становлен-ня й функціонування авангардної еко-

номіки «стихійні ... зміни траєкторії відбування кругообігу і зміщення цен-тру рівноваги мали місце у сфері про-мисловості й торгівлі, але не у сфері за-доволення потреб споживачів кінцеви-ми продуктами» [13], то за нових умов й остання не залишається поза зоною впливу неоекономічного. Трансформа-ція споживчих наборів відбувається у все більш прискореному темпі. Значний часовий зазор між створенням нових технологій та опануванням виготовлен-ня на їх базі нових благ, з одного боку, та появою цих, позитивно сприйнятих споживачами, благ на ринку, з іншо-го, що був іманентною ознакою колиш-ніх етапів, – стискується, триваючи вже не десятиліття, а лише декілька років чи інколи навіть місяців [14]. Інноваційно-технологічні зміни набувають фронталь-ного характеру, реалізуючись за кілько-ма напрямками, а їх надзвичайна числен-ність у сучасних умовах стає передумо-вою спеціалізації підприємств за ета-пами інноваційного циклу на: венчур-ні підприємства та експлеренти, що за-безпечують генерацію та втілення ра-дикальних нововведень, і патентів, ві-олентів та комутантів [15], що концен-трують свої зусилля на поліпшуючих но-вовведеннях.

Висновки. Під час етапу розвитку авангардної економіки створення но-вих технологій виробництва або їх мо-дернізація не тільки детермінують роз-ширення та трансформацію динаміч-ної неоекономічної субмножини (прямо або опосередковано через генерацію на основі зміненої технологічної бази но-вих благ), але й забезпечують приско-рене оновлення статичної неоекономіч-ної субмножини в умовах швидкоплин-ності авангардно-економічного статусу. Саме технологічні зміни в межах тре-тього етапу еволюції авангардної еко-номіки відіграють головну роль в за-безпеченні позитивної економічної ди-наміки і саме вони в сучасних умо-вах одночасного посилення потужності сировинно-ресурсного та демографічно-депопуляційного викликів стають запо-рукою подальшого висхідного розвитку провідних країн світу.

Список використаної літератури

1. Alcaly R. The New Economy: What It Is, How It Happened, and Why It Is Likely to Last / R. Alcaly. – New York: Farrar, Straus, and Giroux, 2003. – 324 p.
2. Alcaly R. The New Economy: And What It Means for America's Future / R. Alcaly. – New York: Farrar, Straus, and Giroux, 2004. – 336 p.
3. Gadrey J. New Economy, New Myth / J. Gadrey. – London, New York: Routledge, 2003. – 148 p.
4. Jansen D.W. The new economy and beyond: past, present, and future / D.W. Jansen. – Cheltenham: Elgar, 2006. – 207 p.
5. Siebert H. The new economy: what is really new? / H. Siebert. – Kiel: Universität Kiel. Institut für Weltwirtschaft, 2000. – 40 p.
6. Іванова І.І. Вплив нової економіки на формування конкурентних стратегій ТНК / І.І. Іванова // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2010. – № 4. – С. 52–58.
7. Клодт Х. Нова економіка. Форми вияву, причини і наслідки: пер. з нім. / Х. Клодт. – К.: Таксон, 2006. – 306 с.
8. Гончарова Ж.Е. Формирование механизма ресурсного обеспечения инновационной деятельности предприятия: автореф. дис. ... канд. экон. наук / Ж.Е. Гончарова. – С.-Пб: Изд-во Санкт-Петербургского государственного университета экономики и финансов, 2007. – 20 с.
9. Jonash R.S. The innovation Premium: How next generations company are achieving peak performance and profitability / R.S. Jonash, T. Sommerlatte. – Cambridge, 2000. – 151 p.
10. Damanpour F. Organizational size and innovation: Developing and testing multiple contingency models / F. Damanpour // Management Science. – 1996. – V. 42. – P. 693–716.
11. Barras R. Interactive innovation in financial and business service: The vanguard of the service revolution / R. Barras // Research Policy. – 1990. – V. 19. – P. 215–237.
12. Pisano G.P. The new logic of high-tech R&D / G.P. Pisano, S.C. Wheelwright // Harvard Business Review. – 1995. – № 5. – P. 93–105.
13. Шумпетер Й. Теория экономического развития: пер. с нем. / Й. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.
14. Абрамешин А.Е. Инновационный менеджмент: учебник для вузов / А.Е. Абрамешин, Т.П. Воронина и др.; под ред. О.П. Молчановой. – М.: Вита-Пресс, 2001. – 272 с.
15. Ілляшенко С.М. Товарна інноваційна політика: підручник / С.М. Ілляшенко, Ю.С. Шипуліна. – Суми: «Університетська книга», 2007. – 281 с.

В статье раскрываются особенности авангардной экономики на современном этапе ее эволюции, определяется специфика механизма ее развития.

Ключевые слова: механизм развития, авангардная экономика, новая экономика, инновации, технологии.

In the article features of vanguard economy open up on the modern stage of her evolution, the specific of mechanism of her development is determined.

Key words: mechanism of development, avanguard economy, new economy, innovations, technologies.

Надійшло до редакції 7.02.2012.